

Л.М. ЯВОРСЬКА, к.е.н., доц., ХНАДУ, Харків
К.О. БОЙЧЕНКО, студ., ХНАДУ, Харків

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена проблемам залучення інвестицій в Україні, опису основних причин гальмування інвестиційних процесів та розробці політики подолання цих негативних явищ

This article is devoted to the problems of investment in Ukraine, describing the main causes inhibition of the investment processes and policy development to overcome these negative

Ключові слова: інвестиції, інвестування, капітальні вкладення, західні інвестори, іноземні інвестиції, інвестиційний проект.

Вступ. На сучасному етапі розвитку української економіки найбільш актуальною є проблема інвестування, а саме здатність залучення та ефективність їх використання. Нажаль, інвестиційний клімат в Україні не є сприятливим; він характеризується загальною економічною нестабільністю: нестабільністю законодавства, нерозвиненістю банківської системи та браком фінансових ресурсів всередині країни. За умови неможливості використання внутрішніх фінансових ресурсів, дуже привабливими стають кредитні кошти іноземних інвесторів; не зважаючи на певні труднощі, великі інституціональні західні інвестори, міжнародні фінансові установи та фонди починають звертати увагу на український ринок. Українське економічне середовище одночасно і приваблює, і відштовхує. Отже, українська економіка знаходиться на шляху до повної реалізації свого потенціалу.

Дослідженню проблеми підвищення якості, рівня управління інвестиційною діяльністю та ефективності використання інвестицій в країні присвятили свої роботи такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як С. Баркалов, П. Вахрін, Дж. Мерфі, Л. Зубченко, М. Макарова, Г. Подшиваленко, О. Сазонець, О. Джусов, Г. Староверова, В. Федоренко, Дж. Розенберг, І. Бланк та ін.

Постановка завдання. Чинний механізм управління інвестиційною діяльністю в Україні характеризується низкою проблем політичного, законодавчого та соціально-економічного характеру. Додатковим джерелом нестабільності є надання законам та інструкціям зворотної сили, так часто на різних рівнях влади діють закони та правила, що суперечать один одному. Така практика відштовхує іноземних інвесторів, особливо коли законодавство зачіпає вже існуючі капіталовкладення.

Метою статті є розгляд основних проблем процесу інвестування в Україні та оцінка основних напрямків підвищення його ефективності, виявлення перспективних напрямків залучення інвестицій для економічного зросту.

Методологія. Наукова об'єктивність статті забезпечена використанням комплексу методів дослідження, серед яких: інституційний аналіз, діалектичний метод, формально-логічний та історико-порівняльний, статистичний та ін. методи.

Результати дослідження. Протягом всього періоду існування незалежної України прийнято два основоположних Закони України «Про інвестиційну діяльність» та «Про режим іноземного інвестування», а також ряд нормативно-правових актів, однак суттєвих зрушень досягти не вдалося. Забезпечити ж передбачене щорічне нарощування ВВП на можна лише за умов збільшення обсягів виробництва та зменшення проміжного споживання на оновленому обладнанні з використанням сучасних технологій. Останнє в свою чергу потребує значного обсягу капітальних інвестицій в основний капітал. Проведений аналіз потреб України в капітальних інвестиціях свідчить про відхилення їх обсягу порівняно з Польщею, Угорщиною, Чехією, Словенією, Естонією та Латвією [1].

Україна потенційно може бути однією з провідних країн з залучення іноземних інвестицій як прямих, так і портфельних. Цьому сприяє її величезний внутрішній ринок, порівняно кваліфікована і водночас дешева робоча сила, значний науково-технічний потенціал, великі природні ресурси та наявність інфраструктури, хоч і не надто розвиненої. Так, на перший погляд, за останні роки інвестиції в Україну значно підвищилися: за 2005 рік – вони становили 9,05 млрд. дол. США, у 2006 р. – вже 16,38 млрд. доларів США, у 2007 р. – 21,19 млрд., у 2008 р. – 29,54 млрд. дол. США, за 2009 рік – досягли 35,7 млрд. дол. США, у 2010 р. становили близько 40 млрд. дол. [22]. Втім, це становить близько 900 дол. у розрахунку на душу населення, тоді як у Греції у 2009 р. цей показник перевищував 8 тис. євро, у Словачії та Угорщині сягає 6 тис. євро, у Болгарії – більше 4-х тис., у Польщі та Румунії близько 3-х тис. Євро., – майже 3 тис. становив майже 6 тис. [2]. Тобто, попри на перший погляд позитивну динаміку обсягів інвестицій в Україні, це поки є недостатнім для розвитку підприємництва та економіки нашої держави.

Так, можна зробити висновок, що першочерговою умовою процесу інвестування є наявність певних джерел фінансових коштів, серед яких особливе місце посідають:

- Міжнародні фінансові установи (МВФ, ЄБРР і т.д.);
- іноземні банки та інвестиційні фонди;
- транснаціональні корпорації та великі компанії;
- національні банки та фінансові установи;
- національні підприємства та приватні інвестори.

Кожне з цих джерел має, звичайно, певні переваги та недоліки. Так, централізовані фінансові надходження з міжнародних фінансових установ вже довели свою неефективність. Іноді складається враження, що український уряд отримує наступні транші грошових коштів задля сплати відсотків за попередніми боргами, і така політика, на нашу думку, не може призвести ні до чого доброго. Постійна реструктуризація накопичених боргів лише відтягує час, коли, врешті решт, доведеться розраховуватися, тому подібні запозичення не забезпечують позитивну ефективність на певний час, але в довгостроковій перспективі є пагубними [3]. Відповідно, якщо капітальні вкладення не відбиваються відповідним чином на розвитку виробництва, його оновленні та реструктуризації – це неминуче призводить до негативних наслідків, які в першу чергу пов'язані із інфляційними процесами.

Така ситуація вимагає надзвичайної ефективності від органів, що здійснюють розподіл отриманих коштів. Якщо цього нема, то залишається єдиний можливий напрям розвитку – реалізація конкретних інвестиційних проектів. За умови, коли інвестиційний процес здійснюється на рівні окремих підприємств чи проектів, він регламентується суто економічними важелями, що забезпечує безумовний позитивний вплив на розвиток економіки.

Надходження в інвестиційну сферу іноземного та приватного національного капіталу гальмують такі проблеми: політична нестабільність, недосконалість законодавства, нерозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, недостатнє інформаційне забезпечення та корупція. Саме через корупцію і бюрократію у світі склалася негативна думка про нашу державу, додамо до цього недосконалу систему оподаткування і ось результат – Україну віднесено до групи країн з найбільшим інвестиційним ризиком. Згідно з оцінкою спеціалістів Європейського центру досліджень підприємницький ризик інвестицій в Україну становить 80%. Саме він зумовлює незначний потік прямих інвестицій в економіку України [3].

Майже всі іноземні організації зійшлися думкою в тому, що тим фірмам, які вже перебувають на українському ринку, легше, оскільки вони майже пристосувалися до українських умов за роки їх просування на ринку. Фактично, це існування не є спокійним навіть після утвердження на ринку. Постійні зміни законодавства і порядку діяльності фірм з іноземним капіталом не дають їм розвиватись повною силою. Новачки ж взагалі розгублюються при таких різких змінах ринкової політики, починають вчиняти дії, що є невідповідними українським умовам, як наслідок вони не витримують і, втративши капітал, припиняють діяльність. Наочним прикладом є компанія DAEWO, якій не допомогли навіть значні кошти. Незгоди з державними установами привели до призупинення діяльності. Звичайно, є фірми які задоволені своєю діяльністю в Україні, але здебільшого це фірми, які почали свою діяльність давно і їх розвиток на початкових стадіях був також обмежений.

Важливим є і питання щодо пріоритетних напрямків залучення іноземних інвестицій. Іноземний капітал сьогодні особливо необхідний в тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, зняти наростаюче соціальне напруження в суспільстві. Це насамперед виробництво продуктів харчування, товарів широкого попиту та послуг, ліків та іншої життєво важливої продукції.

У реконструкції та модернізації за участю іноземного капіталу має потребу практично весь АПК України. Тут вкрай необхідно підняти продуктивність та знизити витрати, забезпечити більш глибоку та комплексну переробку первинної сировини з метою значного збільшення виходу кінцевої продукції та підвищення її споживчих якостей. Через технологічну відсталість АПК щорічно втрачаються мільйони гривень. У величезних кількостях нераціонально використовується й вирощена зернова продукція. Зниження втрат сільськогосподарської сировини та поглиблення її переробки стосується тих сфер, де за участю іноземного капіталу можна в короткі строки одержати значний економічний ефект, зокрема створення порівняно невеликих підприємств, що не потребують великих вкладень і забезпечують швидку окупність початкових затрат при невисокому ступені ризику для іноземних інвесторів. Бажана участь іноземного капіталу й у переведенні агропромислового виробництва на сучасну технологічну базу, в тому числі з використанням потужного науково-технічного та виробничого потенціалу оборонних галузей, що підлягають конверсії.

Важливим для України є аналіз інвестиційного клімату у регіональному аспекті, оскільки, по-перше, держава має потужні науково-технологічні і промислові центри, і, по-друге, їй властиві диспропорції у природно-ресурсних потенціалах і рівнях економічного розвитку регіонів. Масштабні прямі іноземні інвестиції можуть як поглибити ці диспропорції, так і ліквідувати їх при реалізації відповідної цілеспрямованої інвестиційної політики.

Висновки. Таким чином, розвиток інвестиційної діяльності є пріоритетним завданням для економіки кожної країни, але сьогодні Україна серед інших європейських постсоціалістичних країн сприймається як країна з найбільшим інвестиційним ризиком. Серед напрямків щодо подолання означених негативних тенденцій слід відзначити необхідність політичної та соціально-економічної стабілізації в країні, врегулювання численних вад вітчизняного законодавства, реформування податкової системи та подолання проблеми забюрократизованості та корупції.

Список літератури: 1. *Стенула Н.* Потенційні можливості для іноземних інвесторів // Моніторинг економіки України. - 2007 - № 6 (25). - С. 5. 2. FDI stock per capita in the CEE region, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.itdh.com/engine.aspx?page=Itdh_Foreign 3. Заданими Держкомстату. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 4. України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.96 № 93/96ВР.

Подано до редакції 08.02.2011